

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการกองทุนหมุนเวียนบ้านบ่อแก้ว ได้ดำเนินการเพื่อศึกษาตามวัตถุประสงค์คือ 1. เพื่อศึกษาแนวคิดและวัตถุประสงค์ของกองทุนหมุนเวียนของหมู่บ้าน 2. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการกองทุนหมุนเวียนของหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเกษตร 3. เพื่อศึกษาศักยภาพ ปัจจัยและเงื่อนไขต่างๆในการบริหารจัดการกองทุนหมุนเวียนของหมู่บ้าน ใน การศึกษานั้นเป็นการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และจากกลุ่ม บุคคล ที่ ดำเนินการ หรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการกองทุนดังกล่าว

5.1 แนวคิด และวัตถุประสงค์ของกองทุนหมุนเวียน

5.1.1 แนวคิดกองทุนหมุนเวียน

แนวคิดพื้นฐานของกองทุนหมุนเวียนคือ การจัดการงบประมาณที่มีของกองทุนไม่ให้สูญหาย สามารถสร้างรายได้เพิ่มให้กับกองทุนและสามารถนำเงินนั้นหมุนเวียนกลับมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่สมาชิกกองทุนได้ กองทุนหมุนเวียนบ้านบ่อแก้ว เกิดขึ้นเพื่อเป็นการช่วยเหลือ และ พึ่งพา กันของสมาชิกในด้านต้นทุนการผลิตทางการเกษตร โดยสามารถแบ่งได้ ใน 2 หมวดใหญ่ คือ แนวคิดที่เกิดจากความต้องการของชุมชน ในการที่จะช่วยเหลือ เกื้อกูลกันภายในกลุ่มทั้ง ในทาง สังคมและทางเศรษฐกิจ เช่น กองทุนเพื่อนช่วยเพื่อน กองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์ แนวคิด ที่เกิด จากการสนับสนุนจากทางหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน ซึ่งยังสามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะคือ ที่ เริ่มต้นโดยชุมชนแล้วมีทางหน่วยงานเข้ามาสนับสนุนภายหลัง และกองทุนที่มี หน่วยงานเข้ามา สนับสนุนตั้งแต่เริ่มต้นดำเนินโครงการ ซึ่งกองทุนในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ เกิดขึ้นเพื่อ ดูแลในด้าน เศรษฐกิจเป็นหลัก

5.1.2 วัตถุประสงค์กองทุนหมุนเวียน

กองทุน กขคจ. เกิดขึ้นตามแนวนโยบายของรัฐบาลสมัย นายชวน หลีกภัย เป็น นายกรัฐมนตรีเพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องความยากจนของคนในพื้นที่เป้าหมาย จึงมีการสนับสนุน งบประมาณเพื่อช่วยเหลือกลุ่มคนยากจน ในการใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนในการประกอบอาชีพ กองทุน อพป. เกิดขึ้นภายใต้แนวความคิดของ กระทรวงมหาดไทย ที่สนับสนุนงบประมาณให้ หมู่บ้านใช้ในการจัดการป้องกัน รักษาและคุ้มครองผลประโยชน์ในชุมชนของตนเอง อย่างไรก็ตาม ทางชุมชนบ้านบ่อแก้ว ได้ใช้ประโยชน์จากกองทุนนี้ในด้านการประกอบอาชีพเป็นหลัก

กองทุนหมู่บ้าน เกิดขึ้นตามแนวนโยบายของรัฐบาลสมัย นายทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน และคาดหวังให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน

กองทุนกลุ่มออมทรัพย์แม่บ้าน เกิดขึ้นเพื่อ สนับสนุนให้ชุมชนรู้จักการออม และสนับสนุนการ สร้างเสริมอาชีพ ต่างๆภายในชุมชน

กองทุนโครงการหลวงเพื่อพัฒนาเกษตรบ่อแก้ว เกิดขึ้นจากการรวมตัวของคนกลุ่มวัยเดียวกันเพื่อ ช่วยเหลือกัน ภายใต้การหนุนเสริมจากโครงการหลวง

กองทุนฌาปนกิจ เกิดจากความต้องการที่จะช่วยเหลือกันในเรื่องของความตาย เพื่อจะได้มีเงินใน การประกอบพิธีกรรม และช่วยเหลือญาติพี่น้องของผู้เสียชีวิต

กองทุนกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน เกิดจากการรวมตัวของกลุ่มคนที่ประสบปัญหาเดียวกัน และมีความ คิดเห็น อุดมการณ์ คล้ายกันจึงรวมตัวกันขึ้นเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันในการประกอบอาชีพทางการ เกษตร

กองทุนทั้ง 7 กองทุนมีช่วงเวลาการก่อตั้งนโยบายและหน่วยงานที่สนับสนุน ที่แตกต่างกัน แต่เมื่อได้ดำเนินการมาพบว่า ภายหลังงบประมาณจากทุกกองทุน ได้รองรับเรื่องเดียวกันคือ การใช้เงินในการลงทุนผลิตทางการเกษตร ซึ่งเปลี่ยนไปตามยุคสมัยจนถึงปัจจุบันคือ การปลูกสตรอเบอร์รี่

5.2 การบริหารจัดการกองทุนหมุนเวียนบ้านบ่อแก้ว หมู่ 5

กองทุนหมุนเวียนบ้านบ่อแก้ว มีรวม 7 กองทุน ได้แก่ กองทุนกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ กองทุนกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน กองทุนกลุ่มอาสาพัฒนาป้องกันตนเอง(อพป.) กองทุนโครงการแก้ไขความยากจน (กขคจ.) กองทุนกลุ่มออมทรัพย์แม่บ้าน กองทุนกลุ่มโครงการหลวงเกษตรเพื่อพัฒนาบ่อแก้ว กองทุนหมู่บ้าน โดยสามารถแบ่งออกได้ เป็น กลุ่มใหญ่กลุ่มต่างๆได้คือ กลุ่มที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติเช่น กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน กลุ่มที่เกิดขึ้นโดยการสนับสนุนของภาครัฐหรือเอกชน เช่น กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน กลุ่ม อพป. กลุ่ม กขคจ กลุ่มโครงการหลวง กลุ่มออมทรัพย์แม่บ้าน ด้านการบริหารจัดการกองทุนต่างๆของชุมชนพบว่า มีบุคคลที่เข้ามา มีบทบาทในกองทุนต่างๆ มากที่สุดคือนายมนตรี ขำวิสัย ซึ่งปัจจุบันดำรงตำแหน่งเป็นประธานฝ่ายการคลังของหมู่บ้าน นายมนตรีเริ่มเข้ามามีบทบาทในช่วงที่นายสรพงษ์ สานูวิตร เข้ามารับช่วงการเป็นผู้ใหญ่บ้าน และแต่งตั้งให้นายมนตรี ขำวิสัย เป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน ฝ่ายการคลัง ซึ่งต้องดูแลงบประมาณรวมทั้งสิ้น 3 กองทุน ได้แก่ กองทุน กขคจ. กองทุน อพป. และกองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์ ส่วนกองทุนกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนเป็นกองทุนที่นายมนตรีเป็นผู้ร่วมจัดตั้งและบริหารงาน

กองทุนทั้ง 7 กองทุน มีการบริหารงานตามหลักการทั่วไป คือ มีการวางแผนการทำงานและการประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างคณะทำงานและสมาชิก การจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นบริหารจัดการกองทุน การออกกฎระเบียบใช้ในการดำเนินงานกองทุน การประชุมการวางแผนการทำงานอย่างสม่ำเสมอ การติดตามและประเมินผลการทำงาน อย่างไรก็ตามแต่ละกองทุนต่างมีรายละเอียดย่อยในเรื่องการดำเนินงานแตกต่างกัน เนื่องจากมีแหล่งสนับสนุน งบประมาณที่แตกต่างกัน เช่นในเรื่อง รูปแบบการจัดการเรื่องเอกสาร การปล่อยกู้และอัตรา ดอกเบี้ยรายกองทุน การแต่งตั้งคณะกรรมการและวาระของการดำเนินงาน

การดำเนินงานของกองทุนอาศัยการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แต่มีความถี่ที่ต่างกันไป กรณีกองทุนที่บริหารจัดการโดยคณะกรรมการหมู่บ้าน ใช้เวทีการประชุมหมู่บ้านที่จัดขึ้นเดือนละ 1 ครั้ง โดยส่วนใหญ่เป็นการแจ้งยอดงบประมาณที่เหลือ มากกว่าการประชุมในเรื่องของการบริหารหรือพัฒนากองทุน เนื่องจากมีกฎเกณฑ์ที่แน่นอนและเป็นกองทุนที่มีสมาชิกเป็นกลุ่มใหญ่ในส่วนของกองทุนอื่นๆเช่น กองทุนเพื่อนช่วยเพื่อน กองทุนโครงการหลวงพัฒนาบ่อแก้ว จะมีการประชุมหารืออย่างสม่ำเสมอ โดยกำหนดไว้เป็นหลักเดือนละ 1 ครั้ง แต่ในทางปฏิบัตินั้นจะมีการประชุมอย่างไม่เป็นทางการขึ้นบ่อยครั้ง ข้อแตกต่างคือ กองทุนเหล่านี้มีสมาชิกในวงจำกัด สามารถเรียกประชุมได้ง่ายกว่า และโอกาสของการพบปะสังสรรค์ระหว่างสมาชิกนั้นมีมากกว่ากองทุนที่เป็นลักษณะรวมของหมู่บ้าน การจัดกิจกรรมเสริมอื่นๆ การมีส่วนร่วมของสมาชิกกองทุนมีมากกว่าก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่แน่นกระชับของสมาชิก ส่งผลให้การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานของกองทุนมีโอกาสเกิดขึ้นได้สูงกว่า กองทุนที่จัดตั้งขึ้นภายใต้การนำของหน่วยงาน ยกเว้นกรณีของกองทุนหมู่บ้านที่มีลักษณะการเป็นสมาชิกของชาวบ้านเกือบทั้งหมด แต่สามารถใช้วิธีการดำเนินงานโดยดึงการมีส่วนร่วมของคนทั้งชุมชนได้ แต่อยู่ภายใต้กรอบนโยบายที่ทางหน่วยงานเป็นผู้กำหนด ดังนั้นอาจยังคงถือว่าเป็นความสำเร็จของการดำเนินงานภายใต้การข้อบังคับ มากกว่ากระบวนการมีส่วนร่วมที่เกิดจากการพัฒนาแนวคิดของคนในชุมชนเอง

5.3 ปัจจัย เงื่อนไข ที่มีผลต่อการบริหารจัดการกองทุนหมุนเวียนของบ้านบ่อแก้ว

การดำเนินงานของกองทุนหมุนเวียนของบ้านบ่อแก้วมีปัจจัย และเงื่อนไขต่างๆเข้ามาเกี่ยวข้องกล่าวได้คือ ปัจจัยที่ผลต่อการดำเนินงาน ได้แก่

1) นโยบายและการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ที่เข้ามามีส่วนเอื้อและทำให้เกิดกองทุนหมุนเวียน ซึ่งแต่ละกองทุนจะมีนโยบายการสนับสนุนที่แตกต่างกัน แต่มุ่งเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจและชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรในหมู่บ้านเช่นเดียวกัน นโยบาย ส่วนใหญ่

เกิดขึ้นตามสมัยการปกครอง โดยมีรูปแบบ วิธีการทำงาน ที่แตกต่างกัน ซึ่งทางชุมชนจะเป็นผู้เรียนรู้ และปรับใช้ให้เหมาะสมกับชุมชนของตนเองต่อไป

2) กลุ่มนายทุนและองค์กรการเงินของเอกชน ถึงแม้จะเกิดกลุ่มกองทุนต่างๆเป็นจำนวนมากในบ้านบ่อแก้ว แต่พบว่าเงินทุนส่วนนี้ยังไม่เพียงพอต่อการลงทุนหรือหมุนเวียนภายในชุมชน เนื่องจากการขยายการลงทุน และความล่าช้าของการปล่อยเงินกู้ในบางครั้ง เป็นผลให้กลุ่มการเงินของเอกชนเริ่มเข้ามามีบทบาท ในขณะที่กลุ่มนายทุนในหมู่บ้านนั้น ได้เริ่มเข้ามามีบทบาทตั้งแต่ยุคแรกของการผลิต จึงมีความผูกพันและเกี่ยวข้องการเกษตรมาโดยตลอด

3) ภูมิปัญญาและการจัดการความรู้ของชุมชน จากการศึกษาพบว่าบ้านบ่อแก้วมีทุนทางสังคมที่เป็นประโยชน์และมีความสำคัญหลายประการ เช่น บุคลากร ทรัพยากรธรรมชาติเช่น แหล่งน้ำ พื้นที่เพาะปลูก และสภาพภูมิอากาศที่เอื้ออำนวย ส่งผลให้การบริหารงบประมาณกองทุนที่นำไปสู่การประกอบอาชีพทางการเกษตรค่อนข้างจะได้รับผลดีและมีประสิทธิภาพ

4) ความห่างไกลของพื้นที่และความหลากหลายเชื้อชาติ ความห่างไกลของพื้นที่เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการบริหารจัดการกองทุนหมุนเวียนเนื่องจากการรับสื่อจากภายนอกเป็นไปได้ยาก ภายในชุมชนต้องมีการปรับตัวตามประสบการณ์ ความรู้ ความเข้าใจของตนเอง ในด้านการตรวจสอบจากหน่วยงานนั้นจึงไม่ค่อยได้รับความสนใจจากเจ้าที่เท่าที่ควร กรณีความหลากหลายของชนเผ่า และมีเพียงคนชนกลุ่มเดียวที่เข้ามามีบทบาทสูง จึงดูคล้ายอำนาจต่างๆกระจุกตัวที่กลุ่มคนเมืองดังนั้นหากเกิดความไม่เป็นธรรมจะตรวจสอบได้ยาก อย่างไรก็ตาม ที่ผ่านมายังไม่มีกรณีความขัดแย้ง หรือการแบ่งแยกเชื้อชาติเกิดขึ้นอย่างชัดเจน ส่วนหนึ่งอาจเกิดจากชนเผ่าในพื้นที่ได้แก่ เผ่าปกากะญอ เป็นกลุ่มคนที่รักสงบ มักไม่มีกรณีขัดแย้งหรือไม่พอใจใดใดเกิดขึ้น ทั้งยังมีตัวแทนของหย่อมบ้านมาร่วมรับรู้ว่าในหลายๆส่วนดังนั้นจึงยังคงไม่เกิดปัญหาที่รุนแรงขึ้น

5) การจัดสรรผลประโยชน์ของกองทุนหมุนเวียน ด้านการจัดสรรผลประโยชน์เป็นประเด็นที่สำคัญที่ทำให้สมาชิกเลือกที่จะอยู่ในกลุ่มต่างๆตามความพอใจของตนเอง กองทุนที่มีการบริหารงานโปร่งใส ตรวจสอบได้ และมีอัตราดอกเบี้ยที่ค่อนข้างต่ำ มักจะมีความยั่งยืนมากกว่า ในกรณีของบ้านบ่อแก้ว มีกองทุนที่มีลักษณะเป็นแบบส่วนกลางและเป็นแบบเฉพาะกลุ่ม กล่าวคือ ในกรณีแบบส่วนกลางคือชาวบ้านทุกคนถือเป็นสมาชิก เช่น กขคจ. อพป. กองทุนลักษณะเช่นนี้จำเป็นต้องแจ้งข้อมูลข่าวสารเรื่องต่างๆแบบกว้างคือทุกคนต้องรับทราบข้อมูลตัวเลข การกู้ยืม การจัดสรรผลประโยชน์ ต่างๆ โดยส่วนใหญ่ผ่านเวทีประชุมของหมู่บ้านเป็นหลัก อัตราดอกเบี้ยและเงินปันผลของกองทุนลักษณะเช่นนี้จะเท่ากันในทุกกองทุน และเกิดจากการตกลงร่วมกันของชุมชน กรณีที่เป็นกองทุนเฉพาะกลุ่มเช่น กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน กลุ่มโครงการหลวง จะมีรูปแบบการจัดสรรผลประโยชน์ที่แตกต่างกันไป และรับรู้ข้อมูลเฉพาะในกลุ่มย่อย

ส่วนเงื่อนไขที่มีผลต่อการบริหารจัดการกองทุนหมุนเวียนของบ้านบ่อแก้ว ได้แก่

1) ผู้นำที่มีความรู้ ประสบการณ์ และความเสียสละเพื่อส่วนรวม กองทุนหมุนเวียนของหมู่บ้านบ่อแก้วมีผู้ที่มีบทบาทสำคัญคือ นาย มนต์รี ขำวิสัย ที่เป็นที่ยอมรับและได้รับความไว้วางใจจากชุมชน นอกจากนั้นกองทุนอื่นๆ ก็มีผู้นำ ที่มีบทบาทและได้รับการยอมรับ เช่น นางแสงหล้า พันธุ์งาม นายกิติ แสงจันทร์

2) คณะกรรมการซึ่งมีประสบการณ์และเป็นที่ยอมรับของชุมชน คณะกรรมการกองทุนต่าง ๆ นั้น โดยภาพรวมของ กองทุนที่บริหารจัดการรวม เช่น กองทุน อฟป. กองทุน กขคจ. กองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์ จะมี คณะกรรมการชุดเดียวกันคือ คณะกรรมการหมู่บ้าน ในขณะที่กองทุนอื่นๆมีการจัดตั้งและคัดเลือกเอง โดยสมาชิกกลุ่ม ซึ่งส่วนใหญ่จะเน้นผู้ที่มีประสบการณ์การทำงาน และเน้นตัวแทนแต่ละ หย่อมบ้าน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในเรื่องการกระจายข่าวสาร และข้อมูล จึงช่วยให้กองทุน สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) กฎระเบียบที่มีความเหมาะสม รัดกุม และเกิดจากการ มีส่วนร่วมของชุมชน จากประสบการณ์การทำงานที่ผ่านมาของหลายกองทุนในหมู่บ้านในเรื่องความผิดพลาดในเรื่องการบริหารงบประมาณกองทุน ทำให้เกิดการหารือเรื่องกฎระเบียบกองทุน มากขึ้นโดยทุกกองทุนเริ่มมีการพิจารณาเรื่องกฎระเบียบและสร้างกฎ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของ ชุมชนมากขึ้น ปัจจุบันทุกกองทุนจึงมีกฎระเบียบ ของตนเองในการดำเนินงาน ทั้งกองทุนที่เกิดขึ้นเอง และกองทุนที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ

4) แหล่งทุนจากภาครัฐและเอกชนที่ให้งบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานกองทุน กองทุนส่วนใหญ่สามารถดำเนินการ ได้เนื่องจากงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนในช่วงแรกของการดำเนินงานจากหน่วยงานต่างๆ และมีการบริหารจัดการเองโดยชุมชนจนสามารถดำเนินงานได้ โดยบางกองทุนได้รับการสนับสนุน เป็นรายปี เช่น กองทุน อฟป. กองทุน กขคจ. และบางกองทุนได้รับงบประมาณเป็นก้อนเพียงครั้งเดียว ซึ่งถือเป็นจุดสำคัญจุดหนึ่งที่ทำให้กองทุนต่างๆเกิดขึ้นเพื่อเอื้อประโยชน์ให้กับชุมชนต่อไป

5.4 อภิปรายผลการวิจัย

1. การมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านบ่อแก้วกับการบริหารจัดการกองทุนหมุนเวียนของหมู่บ้าน

กองทุนหมุนเวียนของบ้านบ่อแก้ว มีจำนวนทั้งสิ้น 7 กองทุน แบ่งได้ตามที่ ศาสตราจารย์ เสนาะ ดิยาวัว (2544) กล่าวไว้คือเป็นลักษณะการจัดตั้งเป็นกลุ่มที่เป็นทางการ (Formal group) โดยเกิดจากการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน มีการจัดตั้งคณะกรรมการอย่างเป็นระบบ

และ กลุ่มที่ก่อตั้งอย่างไม่เป็นทางการ ในลักษณะของกลุ่มเพื่อน (Friendship group) ซึ่งเป็นกลุ่มที่เกิดจากความสัมพันธ์ของกลุ่มเพื่อนที่มีลักษณะ ทักษะคิด ความคิด หรืออุดมการณ์คล้ายกันมา รวมตัวกัน เช่น กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน กลุ่มโครงการหลวงเกษตรพัฒนาบ่อแก้ว ความแตกต่างเรื่อง การบริหารจัดการกลุ่มมีผลต่อเนื่องไปในเรื่องการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการร่วมคิดร่วม ตัดสินใจ เนื่องจากกรณีของกลุ่มที่เกิดขึ้นเอง เช่น กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนนั้น จะมีวิธีการบริหารจัดการ ตามแนวคิดของกลุ่ม โดยที่สมาชิกของกลุ่มทุกคนจะมีการแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์เรื่อง ต่างๆ ได้มากกว่า เนื่องจากสมาชิกภายในกลุ่มมีความสนิทสนมและมีความคิดใกล้ชิดเคียงกัน ในขณะที่ ที่กองทุนที่มีวิธีบริหารจัดการที่เกิดจากการสนับสนุนจากทางภาครัฐ สมาชิกจะมอบอำนาจการ ตัดสินใจให้กับคณะกรรมการ หรือประธาน อย่างไรก็ตามผลของการเข้าร่วมและการเข้ามีส่วนร่วม ของประชาชน สามารถทำให้เกิดพลังที่จะสร้างอำนาจต่อรองของชุมชนได้ ในด้านราคาผลผลิต การซื้อปัจจัยการผลิต บ้านบ่อแก้วจะมีการใช้พลังของการรวมกลุ่มในบางกรณี เช่น การซื้อปัจจัย การผลิต การรวมกลุ่มเพื่อขอกู้เงินหรือขอทุนสนับสนุนจากแหล่งต่างๆ การรวมกลุ่มเพื่อขอ งบประมาณสนับสนุนการทำโรงงานสตรอเบอร์รี่จากงบประมาณตำบลละ 1 แสนบาท แต่ในเรื่องการ ขายผลผลิตโดยทั่วไป แต่ละคนจะมีตลาดการจำหน่ายเป็นของตนเอง

2. บทบาทผู้นำกับการบริหารจัดการกองทุนหมุนเวียนบ้านบ่อแก้ว

ความสำเร็จของการดำเนินงานกองทุนหมุนเวียนของหมู่บ้านบ่อแก้วเกิดจากองค์ประกอบ ที่สำคัญ 3 ส่วนตามที่ ทิศนา (2522) ได้กล่าวไว้คือ 1) สมาชิก 2) ผู้นำ 3) กลุ่ม เนื่องจากสมาชิกของ กองทุนหมุนเวียนของบ้านบ่อแก้วจะมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ทั้งในหมู่สมาชิกและต่อ คณะกรรมการกองทุนต่างๆ ถึงแม้บางครั้งภายในกลุ่มจะไม่ค่อยแสดงความคิดเห็นหรือออกเสียง แต่ส่วนใหญ่จะให้ความสนใจและช่วยเหลือกันภายในกลุ่ม ส่วนหนึ่งเกิดจากการที่กลุ่มมีทิศทาง และเป้าหมายเดียวกันที่ชัดเจน คือการเอื้อต่อการลงทุนการผลิตทางการเกษตร ดังนั้น เกษตรกรทุก คนจะพยายามช่วยกันหาแนวทางให้การดำเนินงานในขั้นตอนต่างๆ ผ่านไปได้ เพื่อ ไม่ให้มี ผลกระทบต่อกระบวนการผลิตของตนเอง หรือของกลุ่ม

การมีผู้นำที่มี ทักษะความรู้ ประสบการณ์ และเป็นที่ยอมรับของชุมชน เป็นองค์ประกอบ อีกส่วนหนึ่งที่สำคัญ เช่น กรณีนายมนตรี ขำวิสัย นางแสงหล้า พันธุ์งาม นายกิติ แสงจันทร์ คุณลักษณะของความเป็นผู้นำที่เด่นชัดและชัดเจนของ ผู้นำกองทุนหมุนเวียนบ้านบ่อแก้ว สามารถ ประมวลได้ดังนี้ 1) การเป็นผู้มีศีลธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต 2) การแสดงออกถึงความมุ่งมั่น ตั้งใจและ พุ่งเท่ต่อการทำงาน 3) ความเฉลียวฉลาดและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของผู้นำ 4) การรู้จักวางแผน มองการณ์ไกล และช่วยขวยหาแนวทางใหม่ๆ อยู่เสมอ

สภาพการรวมกลุ่ม บรรยากาศ และการสร้างความเข้าใจร่วมกันภายในกลุ่ม เป็นองค์ประกอบที่ทำให้เกิดความสำเร็จของการดำเนินงานได้ อย่างไรก็ตามผู้ที่ผลและเอื้อให้เกิดการสร้างบรรยากาศที่ดี มีส่วนร่วมของกลุ่มได้ในกองทุนของหมู่บ้านบ่อแก้ว คือผู้นำ เพราะมีผลต่อความคิด ความเชื่อ และความร่วมมือของสมาชิกสูง โดยบางครั้งอาจไม่ใช่บทบาทผู้นำในลักษณะประธานกลุ่ม แต่เป็นบทบาทผู้นำในลักษณะนำการปฏิบัติ นำการพูดคุยได้ เช่น ในกรณีกองทุนหมู่บ้าน ที่บทบาทการเป็นผู้นำของประธานคนปัจจุบัน นายธีรศักดิ์ กอชาติ อาจไม่ชัดเจน เนื่องจาก โดยลักษณะนิสัยนั้นเป็นผู้ที่พูดน้อย ดังนั้นผู้ที่มีบทบาทในการนำคือ นางสาวน้ำฝน ปิ่นทะนา และนางประนอม ดวงชัย ซึ่งได้รับการยอมรับจากชาวบ้านเนื่องจากเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในกฎเกณฑ์การทำงานของกองทุนมากกว่าคนอื่นๆ

3. การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านบ่อแก้วต่อการพัฒนาด้านการเกษตรของชุมชน

บ้านบ่อแก้วกลายเป็นชุมชนที่มีความโดดเด่นในเรื่องของการทำการเกษตร โดยเฉพาะการปลูกสตอเบอรี่ เนื่องจากสภาพภูมิอากาศที่เอื้ออำนวย และมีการหนุนเสริมจากหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเช่น สำนักงานเกษตร สำนักงานพัฒนาชุมชน โครงการหลวง ฯลฯ โดยการหนุนเสริมนั้นมีทั้งในเชิง ความรู้ บุคลากรและงบประมาณ โดยมาในรูปแบบของเงินอุดหนุนรูปแบบต่างๆ และเพื่อให้เงินตราที่ถูกส่งมาช่วยเหลือนั้นไม่สูญหายไปโดยในลักษณะค่าน้ำพริกละลายแม่ น้ำ หลายฝ่ายรวมถึงชุมชนเองจึงเล็งเห็นถึงประโยชน์ที่จะสร้างเงินตราต่างๆที่เข้ามาในชุมชนนี้ให้เกิดประโยชน์ และหมุนเวียนอยู่ในพื้นที่โดยไม่สูญหาย กองทุนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านจึงวางรูปแบบการบริหารจัดการงบประมาณไว้ในลักษณะการปล่อยกู้และส่งคืนตามรอบที่กำหนด และมีการวางเป้าวัตถุประสงค์ของการนำเงินออกมาใช้เพื่อการลงทุนประกอบอาชีพทางการเกษตรเป็นหลัก ทั้งนี้ปัจจุบันชาวบ้านส่วนใหญ่กำลังดำเนินชีวิตในลักษณะการหมุนเวียนเงินจากแหล่งเงินกู้ในการดำรงชีวิต กล่าวคือเมื่อถึงช่วงการผลิตเกษตรกรจะกู้ยืมเงินเพื่อมาใช้ในการลงทุน และใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ค่าอาหาร ค่ายา ค่าการศึกษาบุตร มีเกษตรกรเพียงไม่กี่รายในพื้นที่ที่ใช้เงินออมมาลงทุนในการผลิต และเมื่อถึงฤดูการเก็บเกี่ยวผลผลิตก็จำหน่ายผลผลิต หรือหักรายได้ออกให้กับแหล่งเงินกู้ ตามยอดเงินที่ตนเองกู้ยืม ซึ่งส่วนใหญ่จะเหลือรายรับไม่มากนัก ซึ่งหากช่วงใดที่ผลผลิตราคาดีชาวบ้านจะเหลือเงินรายได้มากพอที่จะจับจ่ายหรือซื้อสินค้าต่างๆเข้าสู่ครัวเรือน เช่น ในช่วงประมาณปี 2542 ซึ่งเป็นช่วงที่ผลผลิตสตอเบอรี่มีจำนวนมาก และราคาสูง เกษตรกรส่วนใหญ่เมื่อได้รับเงินมักจะนำไปซื้อปัจจัยอื่นที่นอกเหนือจากปัจจัยที่จำเป็นเช่น ตู้เย็น เครื่องซักผ้า เป็นต้น แต่ในบางปีที่มีปัญหา เช่น ช่วงปี 2545 ซึ่งมีฝนตกมากและสร้างความเสียหายให้กับผลผลิต ชาวบ้านก็จะประสบปัญหา และพบกับภาวะหนี้ที่สูงขึ้น

ผลจากการวิเคราะห์คร่าวๆในภาพรวม พบว่า การปลูกสตรอเบอร์รี่เป็นการปลูกที่ใช้การลงทุนสูงทั้งในแง่ปัจจัยการผลิต และการเก็บผลผลิต ในช่วงแรกที่ประสบผลสำเร็จและเกิดรายได้สูงส่งผลให้ปีต่อไปเกิดการขยายพื้นที่และขยายการลงทุนเพิ่มมากขึ้น แต่เกิดปัญหารายได้ที่ไม่แน่นอน ดังนั้นในปีถัดไปเกษตรกรจึงเกิดหนี้เป็นจำนวนมากและส่งผลถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตามเกษตรกรส่วนใหญ่ในพื้นที่ยังฝากความหวังไว้กับการปลูกสตรอเบอร์รี่เนื่องจากเห็นว่าเป็นพื้นที่เดียวในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีความเหมาะสมในเชิงภูมิอากาศ และภูมิประเทศ

อาจกล่าวได้ว่ากองทุนต่างๆที่มีในบ่อแก้วถือเป็นแรงผลักดันหนึ่งที่ทำให้สถานการณ์การลงทุน การผลิตทางการเกษตรของบ้านบ่อแก้วเป็นเช่นปัจจุบัน ทั้งนี้เนื่องจากเมื่อมีหลากหลายกองทุนให้สมาชิกเลือกเป็นสมาชิกและปล่อยกู้ ชุมชนก็สามารถที่จะขยายการผลิตของตนเองได้ โดยขาดการควบคุมดูแล และรับผิดชอบผลจากส่วนต่างๆที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตามยังคงมีบุคคลอีกหลายกลุ่มที่ได้รับประโยชน์จากการขยายตัวดังกล่าว เช่นในกลุ่มพ่อค้าคนกลาง ที่มีแหล่งเงินทุนที่อื่นที่มาหนุนเสริมให้เกิดการขยายการผลิต และทางกลุ่มพ่อค้าก็รับผลประโยชน์ในช่วงการจำหน่ายผลผลิตโดยไม่ต้องเสี่ยงในการลงทุนให้ปัจจัยผลผลิต หรือเงินทุนแก่เกษตรกรในหมู่บ้าน ดังนั้นเมื่อเกิดภาวะวิกฤติจึงไม่ได้รับผลกระทบใดใดทั้งสิ้น จึงมักเห็นภาพการปลูกสร้างบ้านเรือนใหม่ของพ่อค้าคนกลางในพื้นที่อยู่เสมอ

กลุ่มแกนนำในหมู่บ้าน ได้หารือในประเด็นดังกล่าวหลายครั้งและมีความพยายามที่จะควบคุมการกู้เงินของชาวบ้านไม่ให้เกินความจำเป็น เพราะสมาชิก 1 รายสามารถที่จะเลือกเข้าได้หลากหลายกองทุนโดยไม่มีข้อจำกัด ปัจจุบันในส่วนของเงินกองทุนที่ดูแลโดยคณะกรรมการหมู่บ้าน เช่น กขคจ อพป. จึงมีข้อกำหนดให้เลือกกู้ได้กองทุนหนึ่ง เพื่อไม่ให้สมาชิกกู้ยืมมากเกินไป จนไม่สามารถใช้คืนได้ตามกำหนด

กองทุนต่างๆเหล่านี้ก็ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ก่อให้เกิดการขับเคลื่อนและการพัฒนาในด้านการเกษตรของชุมชน มาตามยุคสมัย โดยเป็นตัวหนุนให้เกิดการทดลองเลือก พืชหรือวิธีการที่เหมาะสมในการประกอบอาชีพของคนในหมู่บ้านบ่อแก้ว และจากเริ่มต้นที่มีเพียงไม่กี่กองทุน เมื่อได้รับการยอมรับความสามารถจากภายนอก ก็ทำให้หลายฝ่ายเข้ามาสนับสนุนและเกิดกองทุนหมุนเวียนที่เพิ่มมากขึ้นในหมู่บ้าน ดังนั้นทางชุมชนจึงต้องเริ่มปรับในเรื่องของการควบคุมดูแลในการใช้ประโยชน์จากกองทุนไม่ให้เป็นการทำลายรูปแบบ วิถีชีวิตของคนในหมู่บ้านมากขึ้น

3. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. เนื่องจากบ้านบ่อแก้วเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ที่มีหลากหลายเชื้อชาติเช่น ปกาเกอญอ ม้ง จีนฮ่อ คนเมือง แต่จากการศึกษาวิจัยพบว่าคณะกรรมการส่วนใหญ่ของกองทุนหมุนเวียนของบ้านบ่อแก้ว จะเป็นคนเมือง ถึงแม้จะมีตัวแทนของแต่ละหมู่บ้านเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการบ้าง ซึ่งบางหมู่บ้านเป็นชนเผ่า แต่ก็มิมีบทบาทน้อยในแง่ของการบริหารจัดการ เรื่องการตรวจสอบ ความเท่าเทียม ดังนั้นในเรื่องของการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆของกองทุนจึงเกิดขึ้นไม่เต็มที่เท่าที่ควร ควรมีการปรับบทบาทโดยเพิ่มความสำคัญให้กับกลุ่มชนเผ่ามากขึ้น โดยต้องมีการวางระเบียบกฎเกณฑ์ที่เหมาะสม
2. กองทุนหมู่บ้านของบ้านบ่อแก้ว ถือเป็นกองทุนที่สร้างการมีส่วนร่วมของชาวบ้านมากกว่ากองทุนอื่นๆเนื่องจากเป็นกองทุนที่เกิดขึ้นใหม่ และมีระเบียบข้อบังคับที่เน้นให้ชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการคิดและตัดสินใจ ดังนั้นอาจจัดให้มีการแลกเปลี่ยนหรือขยายแนวคิดดังกล่าวร่วมกับกองทุนอื่นๆ ในชุมชน เพื่อแต่ละกองทุนจะสามารถนำสิ่งที่เป็นประโยชน์มาปรับใช้กับกองทุนของตนเองได้ต่อไป
3. เพื่อให้เกิดการพัฒนาบุคลากรในชุมชนมากขึ้นควรมีการปรับการบริหารงานกองทุนที่ใช้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้ดูแล ให้มีการแบ่งบทบาทความรับผิดชอบให้กับผู้มีความสามารถในชุมชนมากขึ้น เพราะเมื่อการจัดการรวมอยู่ที่บุคคลเพียงคนเดียว แม้จะยังไม่มีเสียงสะท้อนจากชุมชน แต่อาจก่อให้เกิดปัญหาเรื่องความโปร่งใสได้ในภายหลัง และทำให้ผู้รับผิดชอบได้รับบทบาทหนักมากเกินไป จึงไม่สามารถพัฒนาแต่ละกองทุนให้มีกิจกรรมที่หลากหลาย หรือ ก่อให้เกิดประโยชน์ด้านอื่นๆนอกจากทางด้านเศรษฐกิจ

4. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเรื่องการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุน โดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมเนื่องจากชุมชน มีทุนทางบุคลากรในด้านความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ สูง จึงควรมีการศึกษาเพื่อเป็นประโยชน์ต่อชุมชนต่อไป
2. ควรมีการศึกษาถึงบทบาทและภาวะผู้นำที่มีผลต่อการบริหารจัดการกองทุนอย่างละเอียดอีกครั้ง เพราะหมู่บ้านบ่อแก้วมีทุนทางบุคคล ที่จะสามารถถอดบทเรียนและประสบการณ์มาเป็นแนวทางที่เป็นประโยชน์ได้
3. ปัจจุบันคณะกรรมการกองทุนต่างๆในหมู่บ้านบ่อแก้วพยายามจัดระเบียบเรื่องการกู้ยืมในระดับหมู่บ้านโดยพยายามจำกัด และลดการกู้ยืมหลายกองทุนพร้อมกันในช่วงเวลาเดียวของสมาชิก เนื่องจากประสบปัญหาเรื่อง สมาชิกในหมู่บ้านมีภาวะหนี้สูง จึงควรมี

การศึกษาแนวทางการวางระเบียบที่เหมาะสมในระดับหมู่บ้าน และแนวทางการลดหนี้สิน
ในหมู่บ้าน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

